ÑAPA

Weekendbijlage
van dagblad Amigoe

zaterdag 9 april 2016

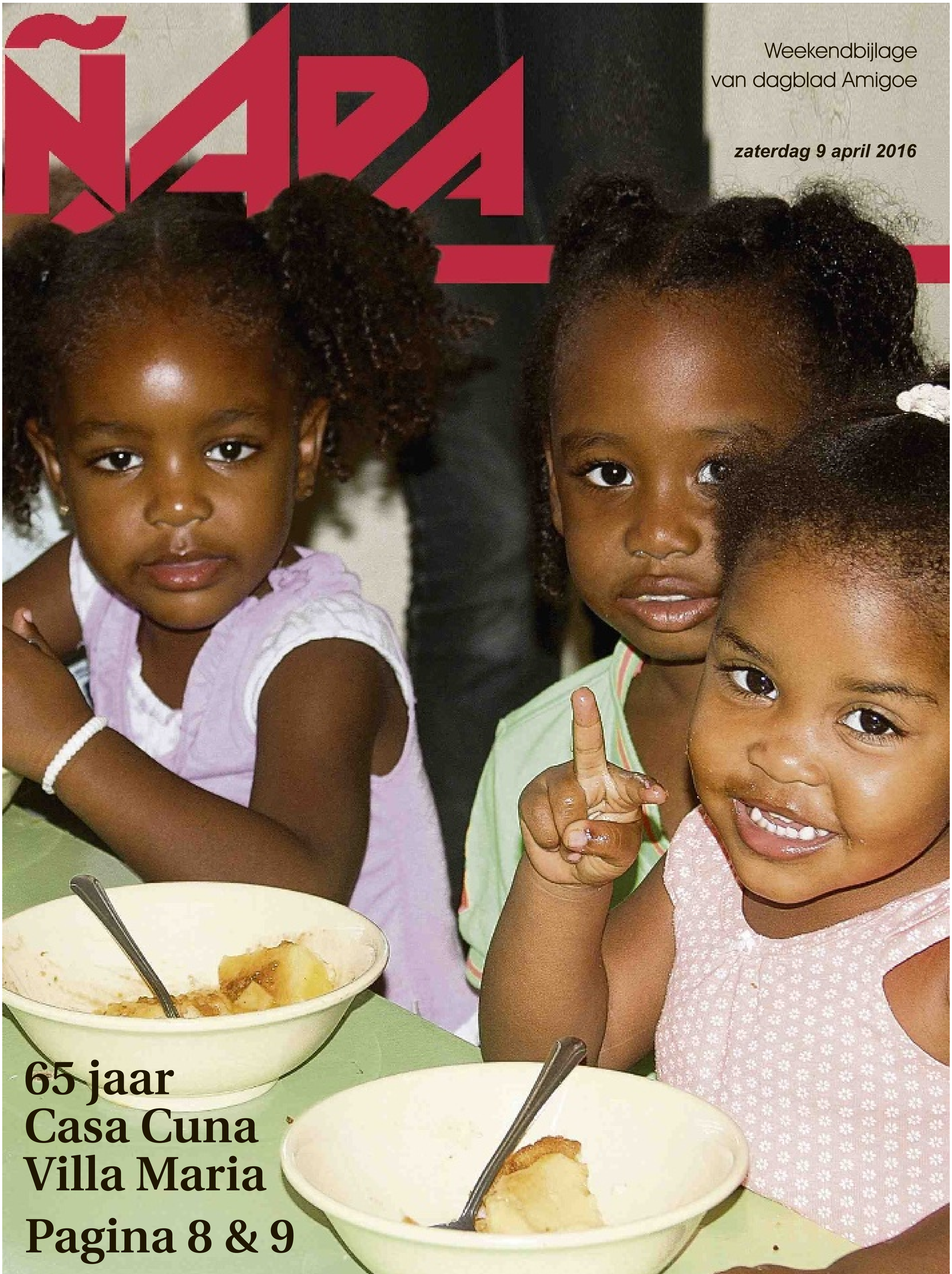

65 jaar Casa Cuna Villa Maria

Pagina 8 & 9

Inhoud

Voorpagina 1

Inhoud 2

Uitgelicht 3

Tekeningen in Bloemhof 4 & 5

Literatuur 6 & 7

Casa Cuna Villa Maria 8 & 9

Vrijheid van meningsuiting 10

Eten & drinken 11

Ware gezicht van Bolívar 12 & 13

Recht 14

Puzzels 15

CuraMix 16

Foto van de week.

Deze vis is niet schuw als Renée Cazemier tijdens een dagje Klein Curaçao het overgebleven brood aan de vissen voert.

Heeft u een mooie foto? Stuur hem dan naar napa@amigoe.com.

Colofon

BLADMANAGER Linda van Eekeres
email: napa@amigoe.com
telefoon: 7672000

CORRECTIE Ari Manse

VORMGEVING Wendela Ataliede
Oscar Vanegas

VOORPAGINAFOTO Edsel Sambo

Aan deze Ñapa werkten mee:

Monique Casimiri, Rudy Riedel, Derk Cools, Edsel Sambo, Ko van Geemert, May Voges, Brede Kristensen, Maarten Willems, Judice Ledeboer, Miriam de Windt, Alfredo Limongi, Ken Wong

Thuis.

Keuring

Monique Casimiri

Toen wij begin jaren tachtig weer teruggingen naar de Antillen moesten wij gekeurd worden. Door een heuse keuringsarts. Wij woonden in de Achterhoek, helemaal in het oosten van het land en deze keuringsarts werkte in Rotterdam. Om daar te komen moesten wij een reis afleggen van bijna twee uur. Toentertijd had je veel minder snelwegen dan nu, dus rondom de grote steden reden we over doorgaande wegen waar de gemiddelde snelheid tachtig kilometer per uur was.

Nou klonk Rotterdam al behoorlijk exotisch voor ons en het doel was natuurlijk nog exotischer. Dus wij met het hele gezin naar Rotterdam.

Ik kan mij van die hele keuring niets meer herinneren, dus erg veel indruk heeft het niet op mij gemaakt. Alleen dat we wat prikken kregen. Tegen allerlei tropische ziekten waarvan mijn ouders zeiden dat die in tropische regenwoudgebieden zeker nuttig zijn, maar niet op de Antillen. Deze arts was niet voor rede vatbaar. Hij gedroeg zich als een arts met de tropenkolder in zijn hoofd en prikte er lustig op los zodat wij enigszins gehavend de terugweg weer konden hervatten. Wel waren we allemaal goedgekeurd en gezond. Sterker nog, hij keek in onze monden, zag wat vullingen zitten en dat was voor hem voldoende bewijs dat wij twee keer per jaar naar de tandarts gingen. Dat was overigens ook zo, maar achteraf gezien moet het een gek gezicht geweest zijn. Dat wij daar stonden met onze monden wijd open en die keuringsarts keek naar binnen om te zien of wij geen rotte tanden hadden. Ik vraag mij wel eens af wat hij gedaan zou hebben als we die wel hadden gehad. Zouden we dan afgekeurd zijn? En dan?

Het blijft een vreemd verhaal natuurlijk. je gaat terug naar je geboorteland en de overheid van je geboorteland eist dat je gekeurd wordt. Welke spannende en onbekende Nederlandse ziektes hadden we op kunnen lopen? De mond-en-klauwzeer ontstond pas dertig jaar later. Ook de gekke koeienziekte, de vogelgriep en de varkenspest zijn van vele jaren later. En zelfs in de tijd van de varkenspest kon ik vrij reizen zonder eerst gekeurd te worden. Ik woonde in die tijd op een boerderij in een heel klein dorp. Meer een gehucht, prachtig aan de Maas gelegen. De varkenspest heerste volop en bij alle boerderijen stonden bakken met ontsmettingswater waar je eerst doorheen moest voordat je de erven op mocht. Nu had ik niets op al die erven te zoeken, behalve een kitten, waardoor ik eenmaal in zo'n bak ontsmettingswater heb mogen staan, maar zelfs toen, met gevaar voor alle varkens in de wijde omgeving konden wij vrij reizen. Naar en van ons werk. Door het dorp. Geen keuringsarts hebben wij gezien.

Het blijft ook een mooi verhaal om te vertellen. Het klinkt zo ontzettend vorige eeuw. Dat was het natuurlijk ook, maar dit klinkt wel heel erg jaren vijftig. Ik heb mij laten vertellen dat hij geen tropenhelm op had en dat hij best aardig was, maar ik denk er het mijne van. Ik verdenk hem ervan dat hij 's avonds thuis bij zijn open haard in kaki korte broek zit, wit overhemd met korte mouwen en een tropenhelm op. Nog steeds. Met in zijn ene hand een tropische cocktail en in zijn andere hand die injectiespuit.

Uitgelicht.

Curaçao IFFR

De vijfde editie van het Curaçao International Film Festival Rotterdam is in volle gang. Woensdag was de eerste festivaldag, maar eerder in de week was er al een filmquiz op het Keukenplein en een openbare filmvoorstelling op het Brionplein. Gisteravond werd de korte film gepresenteerd waaraan studenten van IBB hebben meegewerkt, Heart of a Monster en Ernest Dickerson, de regisseur van de verfilming van Dubbelspel gaf een masterclass. Vanavond en morgen draaien er nog tal van films in The Cinemas.

Foto's: **CIFFR en Ken Wong**

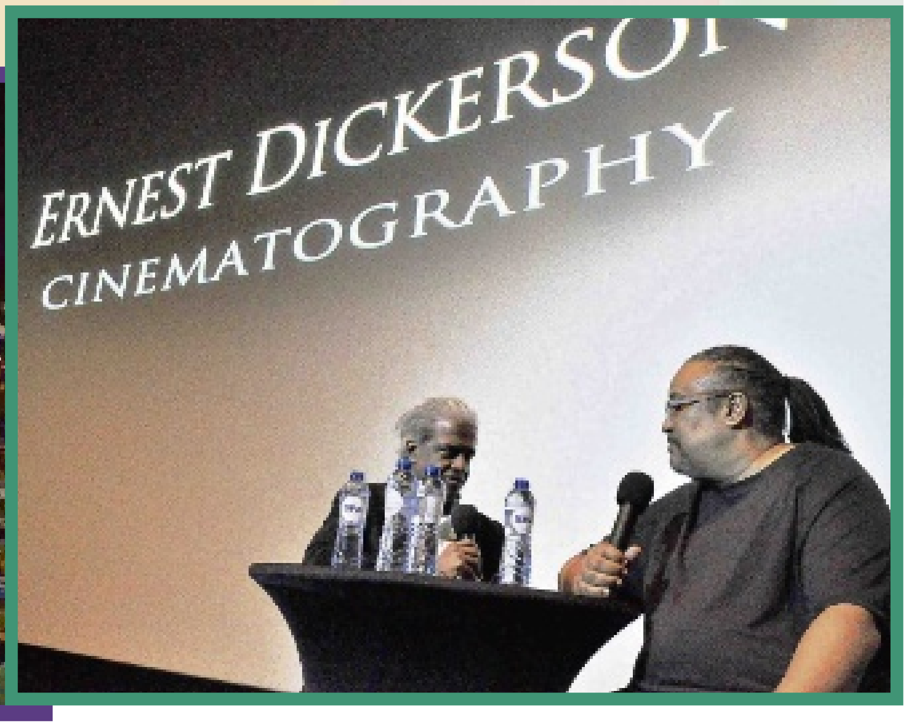

Tekeningen met stukjes eiland

De Nederlandse tekenaar Huub Sadée is getroffen door de natuur van dit eiland. Wat daar uit voortvloeit, is te zien in landhuis Bloemhof.

Tekst: **Ko van Geemert** Foto's: **Ken Wong**

Tekenaar Huub Sadée bij de opening van zijn expositie in Landhuis Bloemhof.

Huub Sadée werd geboren in 1957 in Rotterdam, maar verhuisde snel naar Breda, waar hij zijn jeugd doorbracht.

Sadée: "Ik kom niet uit een typisch artistiek milieu, hoewel mijn ouders wel belangstelling voor kunst hadden. En ik had een oom die mooi kon tekenen – zijn tekening van een dansende Afrikaanse vrouw zie ik nog zo voor me. Die heeft me zeker gestimuleerd om door te gaan met tekenen, waar ik al van jongs af aan mee bezig was. En o ja, als je de kunstgeschiedenis doorneemt kom je nog een Sadée tegen: Philip (1837-1904), een Hollandse impressionist, en heel in de verte familie."

Op een zeker moment ging Sadée naar de lerarenopleiding handvaardigheid en tekenen in Tilburg. "Vervolgens ben ik leraar geworden, wat ik combineerde met tekenen. En zo is de situatie nog steeds. Als ik teken heb ik altijd het gevoel dat ik tijd investeer in mijzelf, tijd die niemand me meer kan afnemen."

Curaçao

"Ik heb me nooit echt gericht op één onderwerp of thema. Wat ik wel heel veel getekend heb, zijn interieurs, maar ook heb ik zelfportretten en stillevens gemaakt. Ik ben een bewonderaar van de kleurpotlood-tekeningen van David Hockney. En van de schilder Jeroen Krabbé. Het eerste kunstwerk dat ik ooit kocht, was van hem. Het hangt nog steeds in ons huis boven de vleugel."

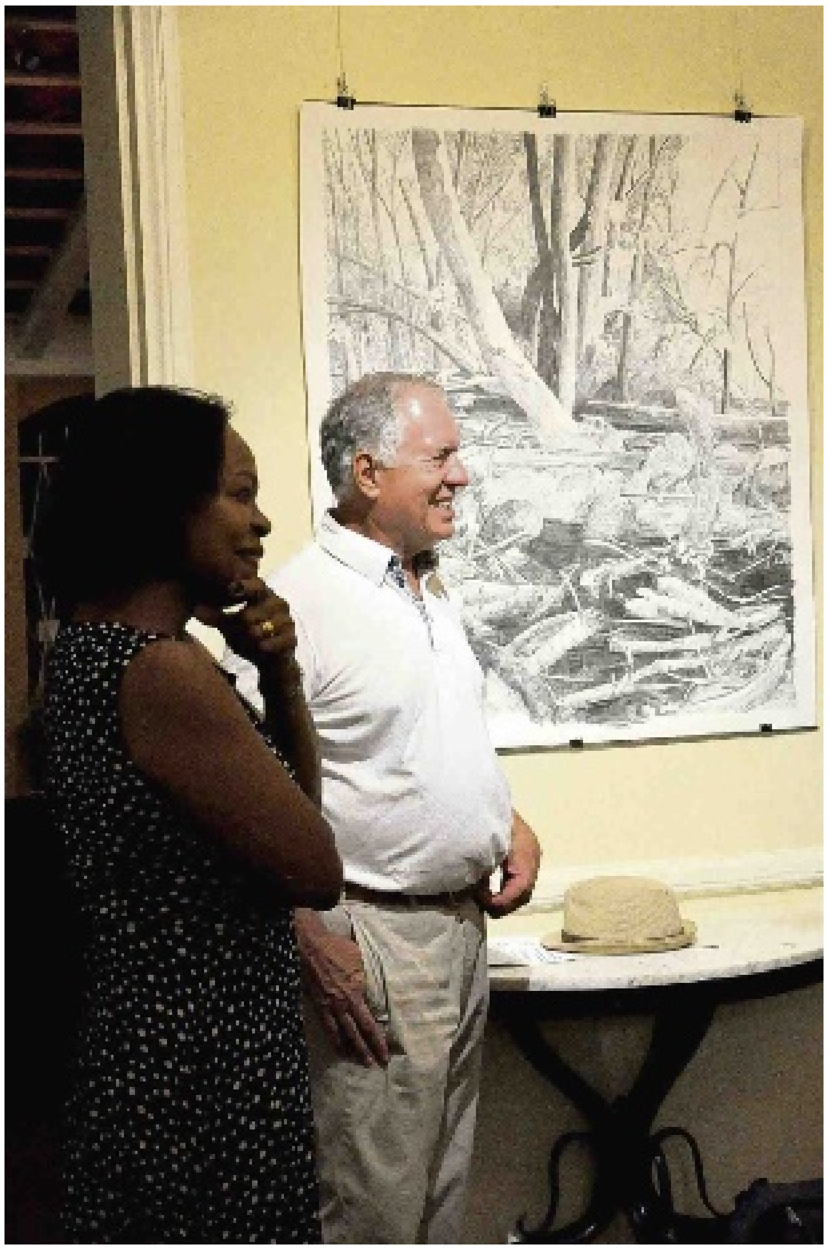

De eerste groepsexpositie kreeg Sadée in 2004 in de National Gallery in de Bulgaarse hoofdstad Sofia. "Een mooie ervaring. Ik reis nogal veel, vooral naar Oost-Europa, voor de Stichting Richter, waar ik vrijwilligerswerk voor doe. In Den Helder is dat, waar ik woon. Het gaat om een uitwisselingsprogramma, meestal in de vorm van workshops op het gebied van beeldende kunst. Dat is een prachtige manier om mensen met elkaar in contact te brengen."

"Curaçao is door de troep heen een prachtig eiland"

En toen kwam Curaçao op zijn pad. "Eerlijk gezegd was ik niet op het idee gekomen naar Curaçao te gaan, maar drie jaar geleden verhuisde mijn dochter met haar man, die chef kok is bij Madero op Mambo Beach Boulevard, naar hier. Inmiddels ben ik de trotse grootvader van drie schatjes van kinderen, waarvan de jongste hier is geboren. Ik ben hier toen op vakantie heen gegaan en dat beviel meteen, ik voelde me thuis, ontspannen, niemand leek zich erg druk om iets te maken, heel prettig. Wat me natuurlijk ook opviel was, hoe warm en droog het hier is. En, hier en daar ook wel erg vervuild, moet ik zeggen. Curaçao is door de troep heen een prachtig eiland. Ik heb wel even moeten nadenken hoe ik dit het beste kon formuleren."

Ik ben hier nu voor de derde keer en logeer bij de grootouders van mijn schoonzoon. Zijn grootvader werkt bij de marine. Die hebben me hier rondgereden en ook gezorgd voor een atelier, zodat ik hier prima kan werken.'

Landhuis Bloemhof

'Door Belgische vrienden werd ik gewezen op de 'Cathedral of Thornes' van Herman van Bergen, en daarmee op Landhuis Bloemhof waar deze kathedraal van doornen verrijst. Mij werd verteld dat Bloemhof de beste galerie van het eiland is en toen ben ik er maar eens gaan praten. Ze vonden mijn werk mooi en geschikt voor een expositie, maar het zou nog mooier zijn als het alleen werk over Curaçao zou betreffen. Vandaar dat ik eind februari naar hier ben gekomen om nog het een en ander te tekenen, onder andere van de St. Jorisbaai, de Jan Thielbaai en Playa Canoa. Prachtige plekken. Ook heb ik in de mondi achter Bloemhof getekend. Ik houd er van om dan een beetje te experimenteren, van formaat te wisselen en van standpunt, en bezig te zijn met de ruimte-diepte werking en de compositie. Laatst vroeg ik, toen ik ergens aan het tekenen was, aan mijn kleindochter: welke steen heb ik nu getekend? Maar ze wist het niet, de steen was te klein, ik had hem groter op het papier gezet."

Gelukkig heeft de tekenaar hier hetzelfde papier kunnen kopen als in Nederland en hij gebruikt ook dezelfde potloden. "Ook in dit klimaat werkt dat goed."

"Er hangen hier in Bloemhof zo'n kleine 40 werken, variërend in afmeting van 30 bij 40 tot 90 bij 110 centimeter. Allemaal over Curaçao, een aantal vorig jaar gemaakt, de rest de afgelopen weken. Ze zijn onder te verdelen in drie stijlen.

gezien door de ogen van een ander

De meeste zijn potloodtekeningen.
“Ik probeer hierin de kijker als het ware naar binnen te zuigen. Of me dat lukt weet ik niet, het is wel een zoektocht hiernaar, een queeste, zoals de ridders op zoek waren naar de graal...”
Daarnaast zijn een paar reisverslagen te zien, kleine schetsen in hokjes die hij maakt op zijn reizen. “Vele jaren geleden ben ik er mee begonnen op mijn eerste reis door Italië, ik had niet veel tijd, we moesten doorrijden, er was alleen tijd voor kleine schetsjes. Ik maak ze overal, toen ik hier aankwam ben ik ook gelijk begonnen. De derde stijl is die van de zogenoemde klare lijn, er hangt hier maar één voorbeeld daarvan, van het interieur van het vliegtuig naar Curaçao.”

De titel van de expositie ‘Wat op Curaçao gebeurt, blijft’ heeft betrekking op het feit dat alles over dit eiland gaat en dat hij hoop dat Curaçaoënaars het willen kopen: stukjes van hun eiland door de ogen gezien van een ander, die niet van hier is. “Het grappige is dat het eerste werk dat verkocht werd, in Canada komt te hangen.”
Zich zo richten op één thema, in dit geval de natuur, heeft Sadée eigenlijk niet eerder gedaan. “Ik ga me nu weer met verschillende onderwerpen bezighouden, zeker ook weer met reisverslagen, daar ga ik sowieso mee door, dat kan tenslotte overal. En in Den Helder is er de galerie van de Stichting Richter, waarover ik het eerder had. Ik zorg daar altijd voor de contacten, voor de keuze van de beeldend kunstenaars die komen exposeren. Daar ligt ook weer wat werk op me te wachten. En heel voorzichtig heb ik weer plannen voor een eigen tentoonstelling in Nederland. Ik moet altijd bezig blijven, altijd tekenen ook. Anders heb ik een rotdag.”

Sadée is inmiddels weer naar Nederland vertrokken, maar de tentoonstelling ‘Wat op Curaçao gebeurt, blijft’ is nog tot en met de eerste week van mei te zien in Landhuis Bloemhof.

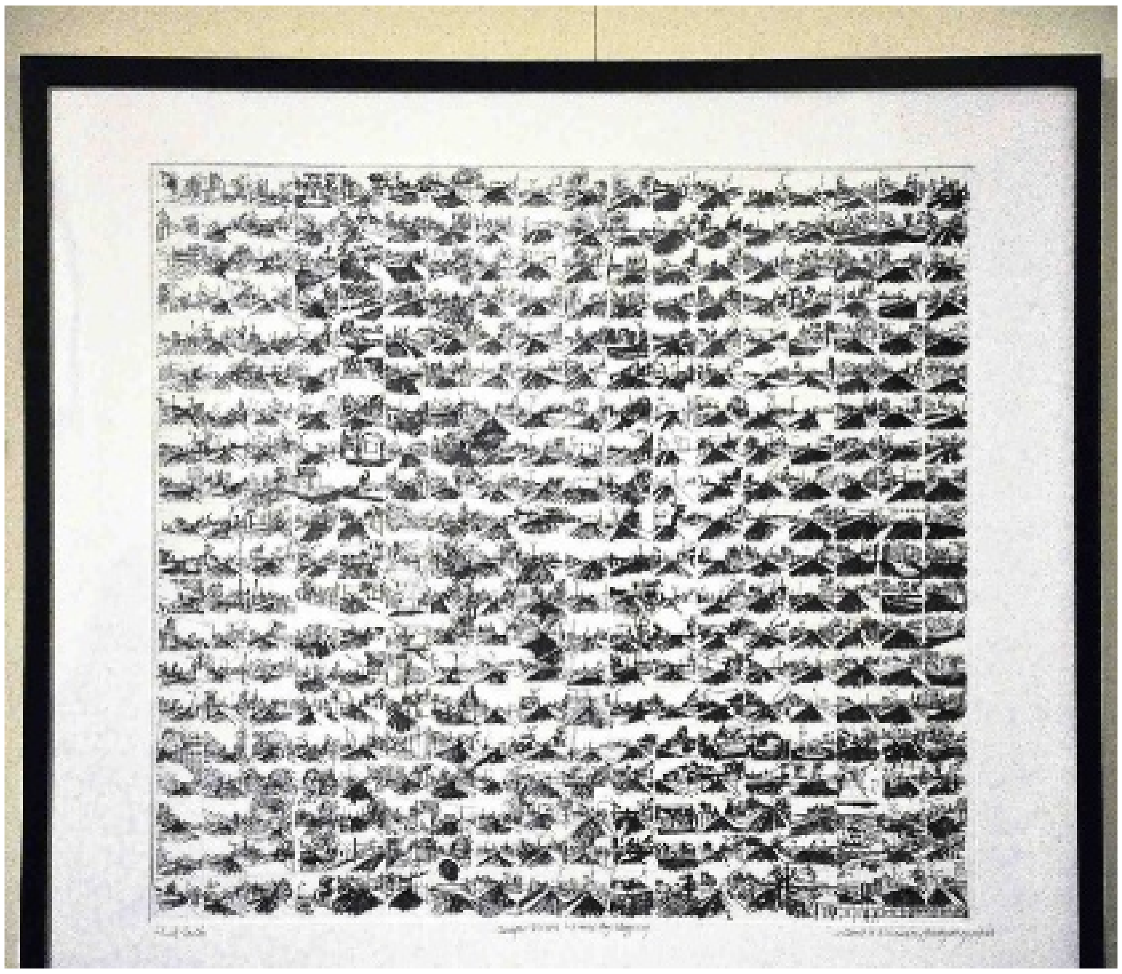

Literatuur oplepelen als

Hoe kun je beter demonstreren wat 'lezen' is dan door romanschrijvers zelf aan het woord te laten. In de loop van de tijd heb ik hiervoor een protocol ontwikkeld dat me goed bevalt, niet altijd met succes maar doorgaans toch zeer geslaagd. Ik heb me aangeleerd om de eerste zinnen van een roman bij herhaling te lezen, te fotograferen als het ware.

Tekst: **Derk Cools**

Cruciaal zoals de openingszet bij het schaakspel. Ik ruik met de neus van de roman. Ik snuffel door de tekst zoals een hond een geurspoor volgt over het bospad en door de struiken. Ik geef toe dat niet alle romans zich hiertoe lenen. Hier een proeve van het protocol.
De openingszet van 'La Superba', geschreven door Ilja Pfeijffer: "Het mooiste meisje van Genua werkt in de Bar met de Spiegels. Ze draagt dezelfde nette kleren als alle meisjes die daar werken. Ze heeft ook een vriendje dat haar af en toe opzoekt wanneer zij werkt. Hij heeft gel in zijn haar en draagt een t-shirt zonder mouwen waar soho op staat. Hij is een klootzak." Een romantisch en ook wel alledaags begin. En dan, in één klap pakt Pfeijffer al het moois af: "Hij is een klootzak." Verrast? Ja, misschien lees je er over heen, maar dit hier is de Bar met Spiegels. De bar van schone schijn en ijdelheid? Wat is verbeelding en wat werkelijkheid als je zit in de Bar van de Spiegels? Dit is misschien een variant op het sprookje. 'Spiegeltje, spiegeltje aan de wand, wie is de mooiste in het land?'
De bijna vergeten schrijver A. Alberts begint zijn kort verhaal 'Moeras' met de woorden: "Tegen de middag kwam ik in het dorp van Naman, maar men vertelde mij daar, dat Naman tien kilometer verderop was gaan wonen. Achter het moeras, zeiden ze." Ook hier hetzelfde als bij Pfeijffer. De schrijver voert Naman op en serveert hem meteen weer af. Mooie introductie van een figuur! "En hoe kom ik door het moeras vroeg ik?" Een soortgelijke beweging in de tekst: "Ja, er waren twee paden, een hoog en een laag."
De Portugese schrijver Gonzalo Tavares opent zijn roman 'Jerusalem' met: "Ernst Spengler was alone in his attic apartment, getting ready to throw himself out of the window, when the telephone rang." De naam Spengler alleen al (de naam van de Duitse auteur van 'de Ondergang van het Avondland' uit de dertiger jaren in de vorige eeuw) doet onheil verwachten. Spengler is alleen in het zolder appartement. Klaar om zich uit het raam te werpen. De telefoon gaat. Wat nu?
De Italiaanse schrijver Silvio D'Arzo begint zijn verhaal 'Erfzonde' met: "In die tijd dacht ik nog dat een miljoen één onmetelijk groot biljet was en dat wonen op de vijfde verdieping in de Via Valestri 9, met een maar iets langere broer, niet een onbetekenend aards verschijnsel was, maar niets minder dan een manier van zijn op aarde." Dat beeld van het biljet, het hoog wonen, de langere broer, wat een combinatie. Wie vraagt nu, wanneer hij dit leest, waar dit gebeurt?

Eerst blazen

Deze openingszinnen bevallen me. Het zijn verrassende of raadselachtige teksten uit het onmetelijk land der verbeelding. Het begin smaakt naar meer. Lezen is eigenlijk als soep eten. Wanneer de soep te heet is, moet je eerst blazen. Geen bellen, maar luchtig, met beleid lucht verplaatsen zodat de soep afkoelt. Pas wanneer er geen damp meer af komt, je bril niet meer beslaat, komt het aroma vrij. Ben je te gulzig dan brand je je lippen, tong of verhemelte of alle drie. Het zal je nog lang heugen. Je bent gewaarschuwd door je lusten - maar te laat.
Dunne soep moet je dunnetjes eten, langzaam, kleine schepjes, mondjesmaat, koket als je wilt. Knoeien is onvermijdelijk, een servet onmisbaar, nodig om de vlekken op je hemd af te poetsen. Dikke soep eten kan met grote scheppen. Een beetje jongleren met de lepel komt wel van pas, wanneer er sliertjes groente, stukjes vis in zitten. Slobberen dus. Soep slurpen is onbehoorlijk, tegen de etiquette, maar wel het allerlekkerst om te doen. Dat doe je als niemand kijkt, thuis of wanneer je alleen bent in het restaurant. Je proeft de soep beter, zeg je tegen jezelf, terwijl je je mond met het servet afveegt. Het aroma van de soep dringt door in je neus, tot hoog in je hersenen. Soep eten is een kunst, die je moet leren. Liefst al wanneer je nog klein bent.
Hetzelfde geldt voor lezen. Des te eerder kom je toe aan literatuur, aan beheerst slobberen en slurpen zonder je mond te branden. En à propos, soep wordt in de keuken bereid of in de fabriek gemaakt. Verschil moet er zijn. Met literatuur is het niet anders. Er is lectuur en literatuur. Lectuur is voor het alledaags amusement, literatuur is voor de fijnproever. Lectuur komt uit de fabriek (van de uitgever), literatuur uit de keuken van de kunstenaar.
Lezen moet je doen. Eindeloos oefenen. Roeren, blazen, lepelen, proeven. Anders leer je nooit de 'jouissance' kennen waarover Roland Barthes het heeft – 'the pleasure of the text' genieten. Soms is 'the pleasure' duivels – het einde van de wereld nabij. De lezer moet zich schrap zetten om niet neer te gaan. Incasseren moet hij of meebuigen als het bamboeriet.
In een brief van Eveline Vanfraussen aan de liefhebbers van lezen en schrijven in het oudste Vlaamse, literaire tijdschrift DW&B suggereert ze om 'lezen' te zien als een alledaagse bezigheid zoals strelen, koken, wassen etc. Hierboven heb ik 'lezen' vergeleken met een specifieke bezigheid als 'soep eten.' In haar brief zegt zij dat de bezigheid wordt voltrokken met volledige inzet van de uitvoerder.

dampend bord soep

Niet soep eten of lezen alléén met je verstand maar met volle inzet van de zintuigen. Oog, oor, mond, neus, hand. Slurpen dus, op volle toeren (hoor je het?) Lezen door het dolle heen. Niet om het verhaal, de spanning, maar om de tekst, de taal. Je eet soep niet om je bord leeg te krijgen – alleen in geval van honger (zoals het jongetje in 'de Kip die over de soep vloog' van Frans Pointl).

Soep eten doe je om de smaak en het aroma. Om dat wat je niet in de soep of in de soepkom vindt, maar om wat ontsnapt uit de soepkom bij het lepelen. Het is aanwezig in de bezigheid dankzij jouw inspanning en overgave. Even wordt de tijd opgeheven, raakt de bezigheid aan de eeuwigheid, geurt het aroma.
De Japanse schrijver Junichiro Tanizaki beschrijft in zijn boekje 'Lof der Schaduw' met grote precisie en bijna sadistisch genoegen het verschil tussen soep in een Japanse kom van donker lakwerk en in het bleke, ondiepe, Westerse soepbord van aardewerk. "Bij lakwerk", schrijft hij, "ligt er een zekere schoonheid in het moment waarop men het deksel eraf neemt, de kom naar de mond brengt en de vloeistof kalm en bedaard in de donkere diepten van de kom ziet. De kleur van de soep verschilt nauwelijks van die van de kom. Men kan nog niet zien wat het donker verborgen houdt, maar de handpalm voelt al de zachte bewegingen van de vloeistof." Geen groter verschil in smaak en schoonheid, in cultuur van de zinnen.
Een roman lezen om de ontknoping is als soep eten om zo snel mogelijk je bord leeg te hebben. Je consumeert de soep. De roman dreigt een consumptieartikel te worden, wanneer je slechts leest om de afloop. Het boek wordt deel van de (kapitalistische) consumptiemaatschappij, een verbruiksartikel. Het lezen is geen bezigheid, maar een activiteit met een ander doel: tegen verveling, uit rusteloosheid, tijdverdrijf, afleiding, gezelligheid in boekenclubjes, status, kijk mij eens, etc. En dan vergeet ik nog dat men vaak leest om de herkenning – niets verbeelding, maar vragen in welk land, over wie en wanneer het gaat! Lezen begint dan te lijken op het meedoen aan een wielerwedstrijd, op hoogspringen, een huis, een brug of stad bouwen enz. De ontknoping is de beloning, maar slechts voor even.

Wie dit nog niet duidelijk genoeg vindt, vergelijkt 'lezen' eens met luisteren naar muziek, dat ook de volle overgave van de persoon vraagt om de ware 'jouissance' te ervaren. En er zijn, meen ik, maar weinig mensen die naar een concert gaan om te horen hoe het muziekstuk afloopt. Beethoven plaagt de luisteraar ermee.

En dan nog dit, tenslotte. Ooit las ik een mooi onderscheid tussen verhaal- en taalgedreven romans. De stuwkracht in deze romans is verschillend, ook voor de lezer. Hij wordt bij de verhaalgedreven roman voortgetrokken door de spanning, het drama, de tragiek, de intrige en de belofte van een ontknoping. Lineair lezen is wat je doet. De verhaalgedreven romans zijn talrijker in hun soort en trekken van de weeromstuit meer lezers, die graag willen vertellen wat ze gelezen hebben (kippen- of geitensoep). Het verhaal domineert de stijl en de structuur, drijft de lezer naar het einde. Er is geen reden voor verzet of verweer, want het draait om het verhaal.

Taalgedreven romans en novelles echter munten uit door hun aroma, hun geur, de klank, de taal. Spanning doet minder terzake en een plot ontbreekt vrijwel geheel. Deze romans kun je meanderend lezen. Natuurlijk kennen deze romans ook een verhaal, maar min of meer noodgedwongen. Voorbeelden van taalgedreven schrijvers zijn A. Alberts, Charlotte Mutsaerts, Jeanette Winterson, Herta Müller, Ilja Pfeijffer. Een onderhoudend gezelschap, dat je voorlopig bezig houdt en meestal verleidt tot herlezen. Maar elk onderscheid, hoe spitsvondig ook, is ook weer zo klungelig, dat het maar zelden werkt.

Daarom van een taal- èn verhaalgedreven schrijver, A.F.Th. van der Heijden, de beginzin van zijn laatse roman 'Ochtendgave': "De beul werd ongeduldig. Het snelrecht liet nog tijd voor inwilliging van een laatste wens van de terdoodveroordeelde: het losmaken van zijn hemdsknopen. Ze waren van goud." En nu als lezer ervoor zorgen de teugels van het ongeduld in eigen hand te houden.

Letra

Imre Kertesz (1929) is vorige week overleden, de Joods-Hongaarse schrijver die in 1944 op straat in Boedapest werd opgepakt en naar Auschwitz afgevoerd. Hij was student maar omdat hij zich uitgaf voor arbeider, besloten ze hem niet gelijk te vergassen.

Hij mocht allerlei soorten 'werkjes' verrichten, eerst in Auschwitz, later in Buchenwald, waar hij volgens de officiële kamprapportage op 18 februari 1945 zou zijn overleden. "Ik ben overleden om te kunnen voortleven," verklaarde hij later. Nadat hij met enkele andere overlevenden door de Amerikanen was bevrijd, keerde hij terug naar Boedapest om als journalist voor een krant te werken. Toen twee jaar later de communisten aan de macht kwamen en hij weigerde hen welkom te heten, werd hij gelijk ontslagen. Hij ging aan de slag als vertaler van werken van Nietzsche, Freud en Wittgenstein. Omdat hij zelf wilde schrijven, besloot hij als arbeider zijn geld overdag te verdienen en 's avonds te schrijven. Zo ontstond na 13 jaar zijn eerste grote boek 'Onbepaald door het lot' (Nederlandse vertaling 1995).
Er was geen uitgever voor te vinden. Uitgevers vonden het 'te weinig niveau' hebben. Pas in 1975 werd het uitgegeven. Voor een belangrijk deel is het autobiografisch. Hoofdpersoon in een jongen van 15 die zijn kampervaringen beschrijft. Anders dan andere literatuur over de Duitse concentratiekampen wordt het kampleven minutieus in een 'matter of fact'- stijl beschreven. Men zou de stijl kunnen vergelijken met Solzjenitsyn's Dag uit het leven van Ivan Denisovitsj'(1962) .
In 2002 werd Kertesz door Newsweek geïnterviewd. Hij sprak toen over het gevoel van geluk dat hij vaak ervoer in het kamp, zo dicht bij de dood en toch verder te mogen leven. Hij begon iets van de zin van vrijheid te begrijpen.
En van geluk: "Je kunt je niet indenken wat het betekent om in het kampziekenhuis te mogen liggen, of om tien minuten pauze te krijgen van afgrijselijke arbeid." Maar het kan nog heel lang duren voor het tot de mensheid doordringt wat mensen elkaar kunnen aandoen: "Auschwitz has been hanging around in the air since long ago, who knows, perhaps for centuries, like dark fruit ripening in the sparkling rays of innumerable disgraces, waiting for the moment when it may at last drop on mankind's head."

Bekend werd hij vooral met Kaddisj voor een niet geboren kind (1990, Nederlandse vertaling 1994), een verhaal verteld aan een kind waarvan de verteller niet wilde dat het geboren werd. Want in welke wereld plaatsen wij onze kinderen? Kunnen we hen dat aandoen? Samen met Fiasco (1988) vormen deze drie romans een trilogie over het kampleven. In 2002 ontving hij de Nobelprijs voor literatuur.
In zijn 'vaderland' Hongarije was Kertesz niet geliefd. Hoe kon hij, een Jood, als eerste 'Hongaar' de Nobelprijs voor literatuur ontvangen? Dergelijke geluiden werden veel in Hongarije gehoord. De communisten moesten niets van hem hebben. Nu Hongarije een scherp rechtse politieke koers aan het varen is, horen we weer hetzelfde liedje. Kortgeleden verklaarde hij voor een Duitse krant dat in zijn ogen Hongarije helemaal 'gebalkaniseerd' was. Zoals de hele wereld aan het balkaniseren is. Vandaar dat hij zich voelde als een 'zwerfhond'. De Amerikaanse literatuur critica Ruth Franklin schreef over hem in 2004 (New York Times) "Not since Kafka and Beckett … has a writer packed so much metaphysics into so tight a space."

Gedachtegoed Aura Winkel na 65 jaar nog steeds levend in Casa Cuna Villa Maria

Casa Cuna Villa Maria (CCVM) biedt al 65 jaar opvang voor kinderen. Het begon als een meisjesclubhuis, toen werd het een speelschool en kinderdagverblijf en tegenwoordig komen er ook jongeren voor naschoolse opvang. CCVM is in 1951 opgericht door Aura Winkel en haar gedachtegoed leeft nog steeds voort in alles dat CCVM vandaag is: liefdevolle opvang voor kinderen van 0 tot 15 jaar.

Tekst: **Judice Ledeboer** Foto's: **Edsel sambo**

Het kinderverblijf is een onderdeel van de Stichting Jeugdzorg Curaçao, waar ook het internaat Casa Manita en Casa Cuna Mercedes Winkel onder vallen. De Ñapa sprak met twee bestuursleden van de stichting, voorzitter Robert Willems en Ina Winkel, de dochter van de oprichtser van Casa Cuna Villa Maria, oud-leerlinge Theresita Callister en waarnemend directrice Maricella Joosstens-Thijssen over 65 jaar Casa Cuna Villa Maria en wat de CCVM voor de kinderen die er geweest zijn betekend heeft.

De gedachte van Aura Winkel, die gerust een visionair genoemd kan worden, was dat het beter was om jongens en meisjes, die thuis weinig gelegenheid hebben om te spelen en dus op straat gaan zwerven in hun vrije tijd, op te vangen in clubs. Daar kunnen zij niet alleen prettig spelen, maar ook nuttige dingen leren in een veilige omgeving. Het was het begin van de jaren 50 van de vorige eeuw en werd er een jongensclub begonnen bij Brakkeput en een meisjesclub in Charo.

Cai Winkel en zijn dochter Aura deden een royaal aanbod. Zij stelden een stuk grond ter beschikking, Villa Maria waarop een oude tennisbaan en een hofje stonden, voor het houden van de meisjesbijeenkomsten. In datzelfde jaar, in 1951 nog, werd bij een bazaar voldoende geld opgehaald om een bescheiden clubhuis te bouwen op Villa Maria en de kinderen uit de buurten Charo, Mundo Nobo, St. Helena, Juicio en Marchena stroomden toe. Thans komen er rond de 170 kinderen naar de opvang. Baby's, peuters, kleuters en kinderen tot 15 jaar.

Theresita Callister ging als kind zelf naar CCVM en heeft later in andere wijken geholpen met het opzetten van crèches.

Directrice Maricella Joosstens ging als klein meisje naar het kinderdagverblijf, evenals haar neefjes en nichtjes en andere familieleden. Ze voelde zich altijd zeer betrokken bij CCVM en nu ze er directrice is zegt ze: "Ik ben weer thuis." Dat is ook het gevoel dat de CCVM alle kinderen die bij hen komen wil geven. CCVM-kinderen blijven ook altijd contact houden met de CCVM en met elkaar.

Goed opgeleide professionele medewerkers werken daar hard aan mee. "We doen alles met elkaar. Alle medewerkers tonen de grootste inzet. Het is echt ongelofelijk. We stonden zelfs in het weekend met zijn allen de muren te verven toen dat nodig was," zegt Joosstens met trots.

Nieuw gebouw erbij

In de afgelopen jaren is er met man en macht gewerkt om de gebouwen die er stonden te renoveren en een nieuw gebouw erbij te bouwen. Dit is allemaal gerealiseerd met behulp van SEI fondsen. Het hoofdgebouw werd omgebouwd in een multi-functionele overdekte ruimte met drie aparte ruimtes en twee toiletten. Voor de kinderen van 2 tot 4 jaar werd een nieuw functioneel gebouw met douches en toiletten gebouwd en er is een nieuwe parkeerplaats met omheining gekomen. De gebouwen hebben allemaal kleuren zodat het vrolijk oogt en van binnen ziet alles er fris en georganiseerd uit. Tussen de gebouwen in is veel ruimte waar de kinderen naar hartenlust kunnen spelen.

De kinderen worden opgevangen in groepen naar leeftijd. Er is een strakke dagindeling en na de lunch gaan alle kinderen een uurtje rusten. Er heerst dan een gemoedelijke stilte en hoort men alleen de wind zachtjes door en rond de gebouwen waaien.

De vaste regels en het in de gaten houden van de tijd werden altijd al gehanteerd vanaf het begin van het bestaan van de CCVM. Vroeger kwamen de kinderen vanuit de wijken lopend naar de opvang en als kinderen niet kwamen werden ze opgehaald. De vrouwen die vanaf het eerste uur betrokken

waren bij de CCVM, Aura Winkel en Riek Herweyer deden er altijd alles aan om de kinderen een goede tijd te laten hebben. In de weekeinden waren er stranduitjes en de kinderen zijn zelfs een keer met een tanker vanuit Curaçao naar Bonaire en terug gevaren om een uitstapje naar Bonaire te maken. Er is ook een keer een sprookjestuin gemaakt en een circus opgezet. Dat waren acties om geld te verzamelen voor de CCVM.

Aura Winkel werd altijd als 'de moeder' van ieder kind gezien. Zij is tot op late leeftijd, ze overleed op 96-jarige leeftijd, betrokken gebleven bij de CCVM. Ook haar dochter Ina Winkel, thans 78 jaar, is nog steeds betrokken bij de CCVM als bestuurslid. "We zijn wel op zoek naar jongere bestuursleden die onze taak als bestuurslid van kunnen overnemen," zegt ze. Ze was nog jong toen haar moeder de CCVM opzette en ging na school ook altijd mee naar de opvang. "En later ging ik altijd mee naar vergaderingen. En weet u, we hebben alles altijd zonder subsidie voor elkaar gekregen. Tot op de dag van vandaag", zegt ze met enige trots.

Gelukkig waren er altijd wel organisaties die de CCVM een warm hard toedroegen zoals de Rotary Club Curaçao die ter gelegenheid van hun 60 jarig bestaan in 1996 een babypaviljoen heeft gebouwd. Er konden toen vanaf 1997 ook kinderen van 0 tot 2 jaar opgevangen worden. Het speciale paviljoen is volledig ingericht om baby's op te vangen en te verzorgen. En in 1999 werd het nieuwe Jeugdpaviljoen geopend dat dankzij een gift van wijlen Eef Hoyer, gebouwd kon worden. De vraag naar opvang nam namelijk toe en toen konden er nog meer kinderen opgevangen worden. De CCVM is al haar sponsoren en iedereen die donaties hebben gegeven in de afgelopen jaren zeer dankbaar.

Dankzij donaties en fundraising en de bijdrages van de ouders wiens kinderen op de dagopvang komen ziet de CCVM nog steeds de mogelijkheid om de opvang van alle kinderen goed en veilig te doen, maar soms is het roeien met de riemen die ze hebben en wordt er een groot beroep op initiatief en de creativiteit van alle medewerkers gedaan. Er wordt bijvoorbeeld geknutseld met materialen die verzameld worden en de lijm die tijdens het knutselen gebruik wordt, wordt zelf gemaakt.

Voorzitter Robert Willems: "Het was altijd het idee van Aura Winkel dat kinderen er zijn om lief te hebben en dat je die moet je opvangen. Kinderopvang was in die tijd ook al hard nodig. En nu is kinderopvang nog meer nodig, want de scholen gaan al uit rond half één en opvang is moeilijk voor de ouders. Er zijn veel alleenstaande moeders die de hele dag moeten werken en opvang door oma's zie je minder omdat die oma's ook nog werken. Aura Winkel heeft goed gezien dat er kinderopvang nodig was. Ze is zelfs een internaat gestart, Casa Manita. Ze zag dat er een noodzaak was om kinderen intern op te nemen omdat die door omstandigheden niet thuis konden blijven wonen. In eerste instantie was ook dat internaat alleen voor meisjes, maar om familiebanden niet te veel te ontwrichten zijn nu ook jongens tot acht jaar welkom."

De drie organisaties die onder de Stichting Jeugdzorg Curaçao vallen werken thans nauw samen, allemaal met het doel om kinderen een goede jeugd te geven.

Vlnr. directrice Maricella Joosstens, bestuurslid Ina Winkel en voorzitter Robert Willems.

Zonder steun overheid

De kinderopvang voldoet aan alle eisen van kinderopvang die door de overheid gesteld worden. "Dat de opvang na 65 jaar nog steeds zonder steun van de overheid een bestaansrecht heeft kan met recht een goede prestatie genoemd worden", aldus de directrice "en het ziet er in de toekomst voor ons positief uit, want we hebben een fantastisch team medewerkers die altijd voor de kinderen en ouders klaarstaan. We doen er ook alles aan om deze opvang tot een succes te behouden. Het is wel zwaar, maar het gaat lukken."

Dat de CCVM invloed heeft op de verdere keuzes in het leven van de kinderen schetst oud-leerlinge Theresita Callister. "Wat ik heb beleefd op de CCVM wilde ik teruggeven aan de jeugd in Curaçao. Ik heb later in andere wijken geholpen met het opzetten van crèches."

Het doel van de speelschool vanaf het prille begin was een gedeelte van de dag het opvangen en verzorgen van kinderen van werkende ouders en deze zo optimaal mogelijk stimuleren in diverse ontwikkelingsgebieden. Bij de naschoolse opvang voor jongeren tot 15 jaar is er dan ook iedere middag huiswerkbegeleiding. Er is ook altijd aandacht voor ontwikkeling van de leidsters en volgen de leidsters vanaf 2011 Highscope trainingen. De kinderen worden dan ook goed voorbereid op het het funderend onderwijs met als uitgangspunt het Kaleidoscoop programma.

Iedere werkdag, vanaf zeven uur kunnen de kinderen in het kinderdagverblijf terecht. Ze hebben dan wel al ontbeten. Om negen uur krijgen ze een gezonde snack (fruit, yoghurt, pap of cornflakes) en rond half twaalf krijgen de kinderen een warme maaltijd en om vier uur een broodmaaltijd. Het gehele jaar door worden de feestdagen gevierd zoals Carnaval, Pasen, Vader- en Moederdag en Kerst.

Grote receptie

Het 65 jarig bestaan is niet onopgemerkt voorbij gegaan. Op zondag 13 maart jongstleden, precies 65 jaar na de oprichting in 1951, was er een grote receptie bij het kinderdagverblijf. Veel oud-leerlingen, docenten, ouders en iedereen die de CCVM een warm hart toedraagt kwamen er bij elkaar om met elkaar het glas te heffen op de CCVM die bij iedereen een speciaal plekje in het hart heeft. Het bestuur en de directrice zien Casa Cuna Villa Maria als dé pionier in Curaçao op het gebied van kinderopvang. Want het spreekwoord zegt het al: 'Kinderen hebben de toekomst'.

De directrice ziet het als volgt: "'Ieder kind heeft recht op een goede start en daarom moet er geïnvesteerd worden in kinderen tot vier jaar. Dat is wat wij doen hier. Investeren in kinderen."

Vrijheid van meningsuiting 1866 vs heden

Het loopt tegen zes uur 's avonds, tweede helft februari 2016. Op de achtergrond een radioprogramma met als hoofdmoot een vrolijk gesprek tussen twee dj's over het carnaval dat voorbij is en dat het tijd is om te rusten. In je achterhoofd dwarrelt de uitspraak 'Túrkia' van een televisieverslaggeefster. Nog erger 'desmotivá' uit een ander radioprogramma. In het weekeinde nog een paar waaronder 'oseano' in plaats van 'oséano'. Spelling schijnt belangrijker te zijn dan wat je wilt zeggen. Toch ga ik door…

Tekst: **Rudy Riedel**

1 juli 1863 was het voor het eerst dat alle inwoners van Curaçao politiek gezien vrije mensen waren, zonder condities voor de zwarten zoals bij de belangrijke manumissie. Twee, drie jaar daarna bepaalde het Regeringsreglement van 1865/1866 dat iedereen vrij was om zonder toestemming vooraf openlijk hun mening schriftelijk kenbaar te maken. Persvrijheid.

Vrij korte tijd daarna werd een groot aantal kranten opgericht, ook Papiamentstalige. Feit is dat die vrijheid door een aantal gebruikt werd om de Rooms-Katholieke Kerk en de scholen aan te vallen. Vrijheid van meningsuiting werd niet gebruikt om tot sociale eenheid te komen, maar juist om diegenen die opkwamen voor onderwijs voor slaven en zwarten te bekritiseren. Joodse en protestantse kranten deden daar in het algemeen niet aan mee.

Mgr. Niewindt, voorvechter voor onderwijs aan slaven en zwarten, en pater Eisenbeil kregen aardig wat tegenwerking van de overheid. De Curaçaosche Courant publiceerde ook in die richting. Een krant schreef zelfs dat het katholiek onderwijs achterlijk was.
Het Provisioneel Reglement op het Schoolwezen 1819/1820 van gouverneur Albert Kikkert bepaalde dat er maar vier bijzondere scholen mochten zijn en dat het aantal nooit de vier mocht overschrijden. In dat reglement bleef het principe uit 1806 dat onderwijs neutraal moest zijn, behouden.

De Amigoe di Curaçao werd in deze strijd in 1884 opgericht om het katholieke te verdedigen. Stamt het huidige gebrek aan eenheid in de sociale pers uit die tijd? Erger nog, er is op bijna geen enkel punt eenheid in onze samenleving.

Er kwam na 1863 geen streven naar eenheid. Toen het katholiek onderwijs in 1921 om financiële gelijkstelling vroeg, was het antwoord van de overheid dat als Nederland dat wil, dat dat dan zelf moest betalen. Dat gebeurde twee jaar later ook. Ondanks dit alles en dankzij de inzet van de katholieken is de meerderheid van onze scholen katholiek. Niet dat er geen verbetering nodig is. In 1882 had de schoolcommissie kritiek op de scholen. De scholen hadden geen inclusief karakter. De tweedeling tussen betaalde en niet-betaalde scholen bleef lang bestaan. Door de jaren heen is er vooruitgang geboekt. Maar je zou bijna zeggen dat er weer een schoolstrijd sluimert. Via bepaalde radioprogramma's hoor je soms dat het openbaar onderwijs meer bekostigd moet worden dan het bijzondere.

De regio

Het probleem van onderwijsverbetering speelde rond 1863 ook in de regio. Een persoon uit Puerto Rico die voor Latijns-Amerika en wereldwijd aan die verbetering gewerkt heeft, is Eugenio María de Hostos.
Hij is in 1839 in Puerto Rico geboren en stierf in 1903 in de Dominicaanse Republiek. In 1852, toen hij dertien was, ging hij naar Spanje om voortgezet onderwijs te volgen en later rechten.
In 1863 schreef hij op zijn 24e in Spanje de novelle 'La Peregrinación de Bayoán'. Een werk tegen het Spaanse kolonialisme. Daar leidde hij een groep die Isabel II wilde afzetten, hij was het niet eens met het koloniale beleid. Vanwege zijn initiatief moest hij de universiteit verlaten. Toen Spanje Puerto Rico autonomie weigerde, verliet hij Spanje in 1869. Hij ging onder andere naar Amerika waar hij actief was voor de onafhankelijkheid van Cuba. Hij bezocht veel landen in Zuid-Amerika.
Na de Spaans-Amerikaanse oorlog verliet hij Puerto Rico in 1898, hij gaf de hoop op dat zijn eiland autonomie kon krijgen. Hij ging naar Sto. Domingo en werkte tot zijn dood aan onderwijshervorming en cultuur, alsook voor wetenschappelijk onderwijs voor vrouwen en de oprichting van een opleiding voor leraren voortgezet onderwijs.
Chili trok hem tegen 1889 aan om het onderwijs te hervormen. Hij werd leider van een grote groep deskundigen, ook Europeanen. De Duitse professor Levende Talen, Rodolfo Lenz (1863-1938), hier bekend om zijn werk over Papiamentu (1928), was ook lid. Naast afschaffing van de slavernij, hij was een abolitionist (niet alleen Engelsen waren abolitionisten), wilde hij onafhankelijkheid en onderwijshervorming. Vooral in Puerto Rico, Venezuela, Argentinië, Perú, Chili en Sto. Domingo heeft hij veel gedaan.

Hostos vond dat je in het onderwijs moet je niet werken met religieuze, morele, politieke, wetenschappelijke of literaire dogma's om fanatiekelingen te creëren. Hij was de eerste die een systematische Latijns-Amerikaanse sociologie presenteerde. In 1938 werd hij door de achtste Amerikaanse Conferentie postuum geëerd met de titel 'burger van Amerika'. Zijn volledige werken zijn in 1940 in twintig delen in Puerto Rico uitgegeven.
In Hostos Community College in de Bronx in New York wordt volgens zijn ideeën gewerkt wordt. In 2014 eerde het college hem ter gelegenheid van zijn 175e geboortedag.
Waarlijk een hervormer uit de regio met wie kennis gemaakt zou moeten worden in geëigende lokale opleidingen.

Rudy Riedel is oud-leraar en auteur van 'Un otro kara di Luis Brion' (2008). Bronnen: Kòrsou 1750-1882: Abolishon den Konteksto (niet gepubliceerd manuscript) en internetartikelen over Eugenio María de Hostos.

Food for thought.

Gerechten worden feestmaal met Indonesische kruiden

Indonesië bestaat uit heel veel eilanden met eigen recepten en specifieke kruiden. Door alle kruiden bij elkaar worden de gerechten behoorlijk pittig. En door de vele kruiden vervelen Indonesische gerechten nooit.

Tekst: **Miriam de Windt**

Hier volgt informatie over de meer ongewone, minder gebruikelijke kruiden/specerijen cq ingrediënten, die u voor dit recept nodig heeft.

Kemirinoot

Kemirinoten lijken net grote hazelnoten of macadamia noten. In het Engels worden ze 'candlenuts' genoemd, omdat ze veel olie bevatten en hierdoor net als kaarsen kunnen branden.
De schil van kemirinoten is erg hard, daarom worden ze gepeld verkocht. Rauwe kemirinoten zijn giftig en deze noten mogen derhalve nooit rauw worden gegeten.
Kemirinoten worden in Indonesische gerechten klein gesneden of fijn gemalen toegevoegd om sauzen dikker te maken.

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
C 520-6932

Daun salam

Daun salam, oftewel salamblad of Indonesische laurier lijkt uiterlijk heel veel op de gewone laurier. Tot hier dan ook de vergelijking. Salamblad is aromatisch, licht zuur en citrusachtig van smaak. Het kan worden mee gekookt in gerechten. Als u de blaadjes kneust of verfrommelt komt de smaak goed vrij. Net als bij limoenblad en laurier moet voor consumptie de blaadjes worden verwijderd. Jonge salamblad wordt in Indonesië ook als groente gegeten.

Daun djeroek

Andere voor daun djeroek namen zijn: Limoenblad, citroenblad, lime leaf of daun djeroek poeroet. De blaadjes ruiken en smaken naar limoen. U kunt de blaadjes gewoon in gerechten mee koken. Hierna dienen de blaadjes verwijderd te worden. De blaadjes kunnen wel worden gegeten, maar dat is niet gebruikelijk. Hooguit kunt u tegenkomen dat ze in fijne reepjes als garnering worden gebruikt.

Laos

Lengkoeas oftewel Laos is ook verwant aan gember. Het wordt ook wel eens Thaise gember of galanga genoemd. Het is ook de wortel van de plant die wordt gebruikt.
Het heeft een milde gembersmaak, scherpte net peper en is bijzonder geurig. Laos is daarmee uitermate geschikt om gerechten de kenmerkende 'Oosterse' smaak te geven. U kunt laos in recepten makkelijk vervangen door gember en een beetje peper.

Asem djawa

Asem djawa of asemwater wordt van tamarindevruchtvlees gemaakt. Om asemwater te maken, dient u vruchtvlees van de tamarinde op te lossen in heet water. Vezels en stukjes van het vruchtvlees die niet zijn opgelost, kunt u weg doen. Er blijft een dikke sap over, dit is het asemwater die u kunt gebruiken om te koken. Asem oftewel tamarindepasta is ook kant & klaar te kopen. Het is zuur en wordt net als azijn of citroensap gebruikt in marinades en stoofschotels.

Santen

Santen is kokosmelk. Geraspte, wit kokosvruchtvlees van een rijpe kokosnoot wordt gemengd en gekneed met warm water. Meestal met gewoon water en soms met kokoswater. Dit mengsel wordt in een kaasdoek uitgeknepen, het dikke, romige vocht noemt men kokosroom.
Dit proces wordt herhaald, dus de kokospulp wordt nogmaals gemengd met warm water. Het vocht dat men er nu uitknijpt is het kokosmelk en is minder dik
Hetgeen in blik verkocht als kokosmelk is vaak een mengsel van de eerste en tweede pers en kan enorm variëren in consistentie en vetgehalte. In blik is ook gezoete kokosmelk te krijgen. U dient dus goed op te letten bij het kopen.
Kokosmelk gemaakt van met heet water verdund santenblok varieert van smaak met verse kokosmelk of uit blik. Maar van een santenblok kunt u de hoeveelheid maken die u nodig heeft. Kokosmelk is wel goed in te vriezen. Bijvoorbeeld in een ijslaatje of ijsklontzakje, u kunt dan steeds het kleine beetje gebruiken die u op dat moment nodig heeft.

Analyse

Dit Indonesisch gerecht levert een ruime hoeveelheid vezels, ijzer, vitamine B1 en C. Vezels en vitamine C zijn afkomstig van de groenten en de aardappelen. Vitamine B1 komt van de aardappelen, sperziebonen en het vlees. En het ijzer van het vlees en de kokosmelk. Het blijkt dat kokosnootvlees, dus ook kokosmelk, bijna 15 procent van de DAH aan ijzer bevat.
De ongewenste voedingsstoffen in dit gerecht zijn de vetten, verzadigde vetten en het cholesterol. Vetten door het vlees en kokosmelk, cholesterol door het vlees. Minder vlees nemen is altijd een goede optie. Minder kokosmelk zal de smaak van het gerecht beïnvloeden. Het is goed om voor de eerste keer dat u dit gerecht gaat klaarmaken de hoeveelheid kokosmelk ongewijzigd gebruikt. Een volgende keer kunt u eventueel beslissen om minder kokosmelk te gebruiken.
Na de analyse te hebben gelezen, is het is bijna overbodig nog te vermelden dat dit gerecht minder geschikt is in een vet- en cholesterol beperkt dieet of een energiebeperkt dieet om af te slanken.
Hoe meer u 'oefent' met Indonesische kruiden en specerijen, des te vaker zult u simpele gerechten omtoveren in spannende gerechten. Zoals vandaag: een simpele karni stobá, wordt een ware lekkernij, waardig voor een feestdag.

Kook mee met May.

Ingrediënten:
1 grote ui, klein gesneden
5 tenen knoflook, klein gesneden
5 cm verse gember, schoongemaakt en geraspt
6 kemirie noten, gemalen
½ theelepel gemalen kurkuma
1 theelepel gemalen galangal [laos]
1 theelepel gemalen ketoembar [koriander]
1 theelepel trasie [gedroogde garnalen pasta]
1 verse lombok, heel klein gesneden [of een theelepel sambal oelek]
2 eetlepels pindaolie
1 pond magere runderlappen, in stukjes gesneden
1 stengel limoengras, alleen het witte deel gebruiken, kneuzen
2 blaadjes daoen salam [eventueel laurier blad]
2 blaadjes daoen djeroek
200 gram aardappelen, geschild en in stukjes gesneden
200 gram witte kool, klein gesneden
200 gram sperciebonen, schoongemaakt en in stukken gesneden
1½ cup santen [kokosmelk]
1 eetlepel asemwater [tamarinde]
zout naar smaak

Bereidingswijze:
De eerste 9 ingrediënten in een vijzel fijn wrijven.
In de pindaolie licht fruiten.
Het vlees en wat water toevoegen.
Het limoengras en de blaadjes toevoegen.
Met de deksel op de pan het vlees op een een klein pitje in ± 2 uur gaar laten worden.
Limoengras en blaadjes verwijderen.
De groenten toevoegen en tot slot de santen en het asem water.
Tot de groenten gaar zijn laten pruttelen.
Met zout afmaken.
Met witte rijst serveren.
Hoofdgerecht voor 4 personen.

Eet Smakelijk, May

Het ‘ware gezicht’

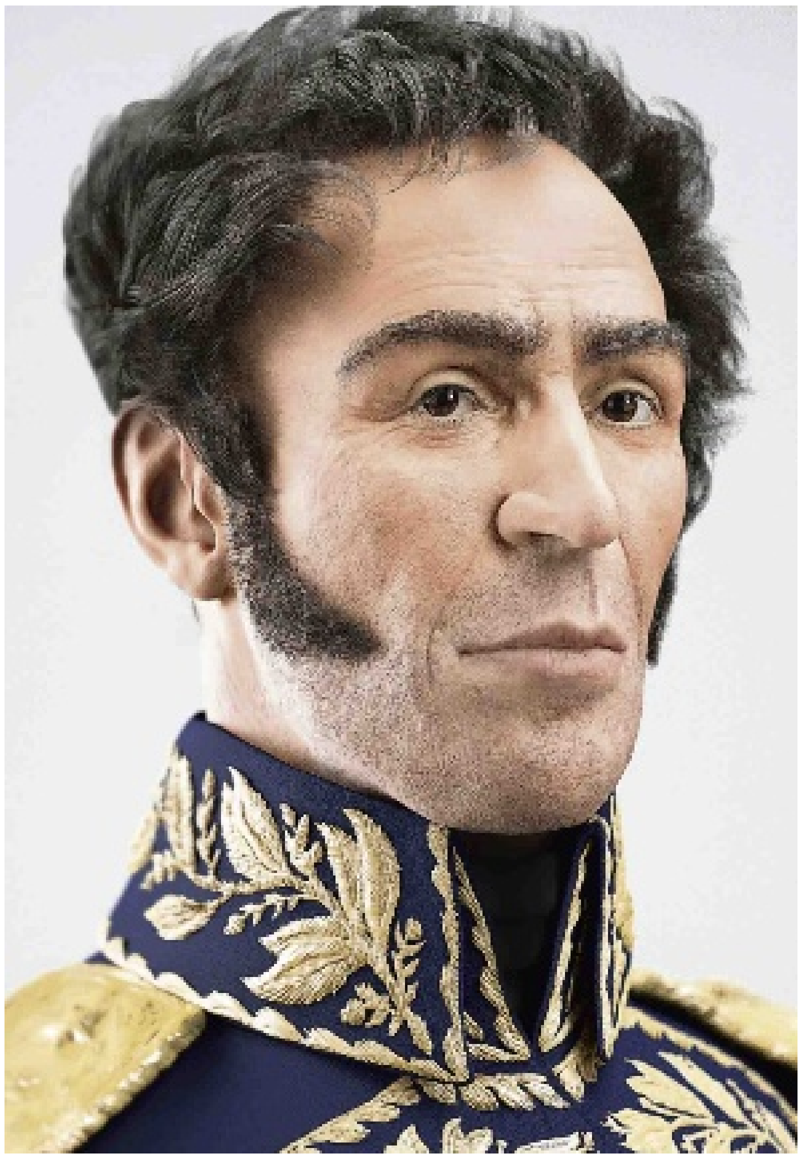

De reconstructie die gemaakt werd in opdracht van de Venezolaanse regering.

Postzegel met een afbeelding van Jose Gil de Castro. Volgens Simón Bolívar zelf was dit het meest gelijkende schilderij.

Simón Bolívar kreeg drie jaar geleden een nieuw gezicht. Op initiatief van toenmalig president Hugo Chávez werd met geavanceerde 3D-technieken een reconstructie gemaakt van hoe Bolívar er moet hebben uitgezien. Het realistische beeld is aanleiding voor een discussie die bijdraagt aan het reeds verhitte politieke klimaat in het huidige Venezuela. De op Curaçao woonachtige Venezolaan Alfredo Limongi probeert na te gaan of deze nieuwe reconstructie het ware gezicht van Simón Bolívar benadert.

Tekst: **Alfredo Limongi** Foto's: **Shutterstock**

Het doel van deze analyse is duidelijkheid scheppen voor degenen die hun standpunt willen bepalen in deze controverse. Alle partijen zijn het erover eens dat de nieuwe afbeelding niet op voorgaande voorstellingen lijkt. U wordt dus uitgenodigd om uw eigen conclusie te trekken.
Wat zijn de meest voorkomende bezwaren tegen de ‘nieuwe Bolívar’? Er zijn twee hoofdbezwaren die naar voren zijn gekomen na de presentatie van de nieuwe afbeelding. Ten eerste zijn er voor iedereen waarneembare verschillen – niet alleen voor tegenstanders van de ‘nieuwe Bolívar’ – tussen de nieuwe afbeelding en de uitgebreide historische beschrijvingen en bestaande afbeeldingen die onderling overeenkomsten vertonen. Deze verschillen zijn voor iedereen beschikbaar om kennis van te nemen en kunnen onafhankelijk van politieke voorkeur worden onderzocht.

Het tweede punt heeft te maken met het verhitte politieke klimaat in Venezuela. Er wordt namelijk opgeworpen dat men vermoedt dat de nieuwe afbeelding als geheel niet bedoeld is om het echte gezicht van Bolívar naar buiten te brengen, maar om tot een nieuw icoon te komen voor de regerende partij. Het is daarom zeer belangrijk om dit nieuwe beeld zorgvuldig te analyseren, niet alleen om de historische werkelijkheid te weerspiegelen, maar ook omdat politiek gebruik van het nieuwe beeld ongetwijfeld onomkeerbare gevolgen voor de denkbeelden van de Venezolanen zal hebben.

Hoe werd het ‘nieuwe gezicht van Bolívar’ gemaakt? In de vroege uren van vrijdag 16 juli 2010 werden de overblijfselen van de vrijheidsstrijder Simón Bolívar – die in het Nationaal Pantheon van Caracas waren bijgezet – opgegraven. Volgens de Venezolaanse regering om de authenticiteit van de resten vast te stellen en de doodsoorzaak te bepalen. Daarna werd besloten om een 3D-beeld van zijn gezicht te maken door het gebruik van forensische technologie- en voor gezichtsreconstructie. Het werk werd uitgevoerd door Philippe Froesch in het Forensisch Visual Laboratorium van Barcelona, Spanje. Een volledig verslag van de procedure kan in het Spaans worden verkregen op de website http://bolivar.gob.ve.
Het uiteindelijke resultaat van de gezichtsreconstructie werd gepresenteerd door de toenmalige president Hugo Chávez op 24 juli 2012, in een nationale gelijktijdige radio en televisie-uitzending, om de verjaardag van de held te herdenken.

Boek over gezicht van Bolívar
Wat weten we over het echte gezicht van Bolívar? Er bestaat een uitgebreid beeld van het uiterlijk van Simón Bolivar, niet alleen afgeleid van portretten, maar ook uit verschillende beschrijvingen van zijn tijdgenoten.
Een paar jaar geleden heeft de advocaat Diego Bustillos Beiner ‘El rostro de Bolívar’ (het gezicht van Bolívar) gepubliceerd; een boek dat in het Spaans kan worden gelezen op http://elrostrodebolivar.com. In zijn boek toont Bustillos de belangrijkste portretten gemaakt door verschillende schilders en bundelt hij alle beschrijvingen van het uiterlijk van Bolívar op basis van brieven en andere documenten.

Onder de verschillende portretten in het boek van Bustillos Beiner zijn de werken van de Peruaan José Gil de Castro, de Fransman Francois Desiré Roulin, de Italiaan Antonio Meucci, de Colombiaan José María Espinosa en verschillende werken van anonieme schilders. Een van deze werken wordt door Bustillos Beiner als het belangrijkste beschouwd: het portret van een anonieme schilder uit 1826.
Volgens Diego Bustillos Beiner zijn de meest nauwkeurige beschrijvingen van het gezicht van Bolívar die van Peru de Lacroix, Daniel Florence O'Leary, en Francois Desiré Roulin. In de eerste plaats omdat de door hun beschreven kenmerken van Bolívar heel veel overeenkomsten vertonen met de meerderheid van de levendige portretten die in dezelfde periode werden gemaakt. Ten tweede is de beschrijving van Peru de Lacroix gebaseerd op eigen waarneming en is deze niet pas in een later stadium opgeschreven.

van Simón Bolívar

Deze beschrijving werd op 27 april 1828 gemaakt als onderdeel van een dagboek dat Lacroix bijhield gedurende zijn verblijf van twee maanden met de vrijheidsstrijder in de buurt van Bucaramanga in Colombia.
Ook de beschrijving van O'Leary is volgens Bustillos Beiner in dat opzicht betrouwbaar, omdat hij Bolívar als ordonnansofficier vele jaren vergezelde en een zeer levendige indruk van zijn verschijning kon hebben in vergelijking met degenen die hem slechts kort kenden. De beschrijving van Roulin haalt de schrijver ook aan omdat deze geschreven werd met de klinische blik van een anatoom die de kans heeft gehad om een uitgebreide tekening van het lichaam van Bolívar te maken.

In een hoofdstuk van dit interessante boek geeft de auteur een overzicht van fysieke kenmerken, zoals lengte, lichaam, hoofd, voorhoofd, huidskleur, ogen, haar, gezicht, wenkbrauwen, neus, mond, jukbeenderen, wangen, tanden, kin, oren en stem, gefilterd uit de veertig uitgebreide beschrijvingen die zijn opgenomen in het boek en op de website.
Met al deze informatie gaf Bustillos Beiner de Engelse beeldhouwer Stuart Williamson de opdracht om uit klei een buste van Bolívar te maken die alle verzamelde kenmerken van Bolivar bevatte. Eenmaal klaar gingen zij over tot het maken van een wassen beeld op ware grootte van Bolívar's hele lichaam. Dit verschilt sterk van het beeld dat door de Venezolaanse regering van het gezicht van de vrijheidsstrijder is gepresenteerd.

Kan het gezicht dat de Venezolaanse regering heeft gepresenteerd het echte gezicht van Simón Bolívar's zijn? Dat zou zeker kunnen, aangezien geen van ons Bolívar persoonlijk heeft gekend. Daarom moeten we om die vraag te beantwoorden naar de bestaande gegevens kijken en ons gezonde verstand gebruiken.
Laten we eens kijken naar beide beelden naast elkaar.
We komen tot de volgende verschillen op basis van de kenmerken die Bustillos Beiner in zijn boek heeft verzameld op basis van de afbeeldingen en beschrijvingen en het 'nieuwe gezicht' zoals het is gepresenteerd door de Venezolaanse regering.
Het is onmogelijk om aan te nemen dat alle verzamelde

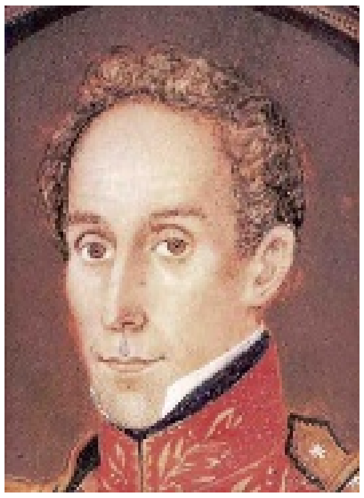

Schilderij van Antonio Meucci.

informatie van vóór juni 2012 vals is. Verschillende kunstenaars wijdden zich aan het schilderen van portretten die, hoewel verschillend van elkaar, hetzelfde personage probeerden te vertegenwoordigen. Ook moet worden uitgelegd hoe het komt dat de gezichtskenmerken beschreven door vele auteurs, zoveel verschillen van die van de regering van Hugo Chávez. Het ligt voor de hand om te denken dat het gereconstrueerde beeld niet helemaal (of helemaal niet) overeenkomt met het gezicht van Bolívar.

Gezichtsreconstructie

Forensische gezichtsreconstructie is een uitstekend hulpmiddel om met de schedel alleen een eerste benadering van het gezicht van een persoon te krijgen. Toch is het niet mogelijk om er een 100 procent betrouwbaar beeld mee te krijgen. Factoren als haar- en huidskleur, de vorm van de neus, maar vooral de lippen, kunnen niet worden

Het wassen beeld dat Diego Bustillos Beiner liet maken.

vastgesteld op basis van gezichtsbeenderen. Om die reden hebben veel reconstructies gebruikgemaakt van etnische gegevens om dergelijke aspecten te benaderen.
Om een beroemde personage zoals Bolívar te reconstrueren moeten niet alleen de door de technologie bepaalde gegevens bepalend zijn, maar ook die van ooggetuigen (zijn tijdgenoten). Het is algemeen bekend dat Bolívar zelf beweerde dat het portret van Gil de Castro 'dat ene was met de grootste nauwkeurigheid en gelijkenis' dat ooit van hem werd gemaakt. Diego Bustillos Beiner zegt echter dat het een 'vleiend' werk van Bolivar is, omdat naar zijn mening de huidskleur een beetje lichter is en vele van de lijnen van zijn gezichtsuitdrukking werden verzacht. Dat zou dus kunnen verklaren waarom Bolívar een voorliefde had voor dit specifieke portret.
In ieder geval kan zonder twijfel worden gezegd dat de belangrijkste portretten van Simón Bolívar, die van Gil de Castro, Meucci, Roulan, José María Espinosa en vele andere anonieme auteurs, dezelfde persoon vertegenwoordigen. Terwijl het in de reconstructie in opdracht van de Venezolaanse regering om iemand anders lijkt te gaan.

In een interview met journalist Valentina Lares Martiz, dat werd gepubliceerd in de Colombiaanse krant 'El Tiempo' op 2 augustus 2012, zegt Philippe Froesch die het gezicht van Simón Bolívar reconstrueerde: "...zijn gezicht was samengesteld op basis van een 'mestizo' mengsel, berekend door antropologen...". Dit bevestigt de veronderstelling dat het niet-Spaanse aspect van het beeld door derden werd beïnvloed.

Hugo Chávez

De 'nieuwe Bolívar' lijkt niet op een afstammeling van Spanjaarden, wat hij werkelijk was. In zijn boek bevestigt de auteur Diego Bustillos Beiner, wanneer er wordt verwezen naar de mond van het 'nieuwe gezicht', dat 'de afstand tussen de neus en het einde van de kin enorm is, we kunnen zeggen dat het abnormaal is...'. Als we het beeld van de voormalige president Hugo Chávez naast de afbeelding leggen, is er echter een perfecte correlatie verkregen met de positie van de haarlijn, ogen, neus, mond en kin. Nog fascinerender om te zien is dat de 'scherpe kin', die uniform verschijnt in alle beschrijvingen en afbeeldingen van Bolívar, niet in de voorgestelde afbeelding aanwezig is. Maar wanneer de kin van Chávez aan de zijkant van het nieuwe beeld wordt gezet, passen ze perfect in elkaar.

De bedoeling van dit artikel is niet om iemand te beschuldigen van het geven van een opdracht om een beeld te maken met een vooraf afgesproken patroon. Maar gezien de evidente onverenigbaarheid tussen de historische afbeeldingen en de beschrijving van het nieuwe beeld lijkt de intentie om de voormalige president Hugo Chávez te paaien niet uitgesloten.

De huidige Venezolaanse regering die gehecht is aan de nagedachtenis van Chávez heeft veel geld geïnvesteerd in het overnemen van niet alleen instellingen en bedrijven in het land, maar van de nationale symbolen.
Dit is de manier waarop in de laatste jaren de vlag, het wapenschild, de grondwet, de tijdzone, de naam en de waarde van de munt zijn veranderd. In die mate dat zelfs de naam van het land werd veranderd door het woord 'Bolivariana' toe te voegen,

De auteur legde de reconstructie naast een foto van Hugo Chavez en kwam tot een opmerkelijke conclusie

als een duidelijke verwijzing is naar de regerende partij. In dit kader veroorzaakt de verschijning van dit nieuwe beeld van Bolívar wantrouwen.

Kenmerken

Huid
'Nieuwe gezicht': Wit en lichtroze.
Bustillos Beiner: Volgens portretten en beschrijvingen had Bolívar een citroengele of lichtbruine huid, misschien omdat het zijn natuurlijke huidskleur was of omdat hdie werd verkregen als gevolg van een leven in de open lucht.

Gezicht
'Nieuw gezicht': Eivormig gezicht, relatief vol, krachtig en afgerond tegen een lagere kaak en kin.
Bustillos Beiner: Portretten en beschrijvingen van zijn tijdgenoten zijn het er over eens dat hij een langvormig gezicht had, dat bovenaan breed was met een zeer scherpe kin, prominente jukbeenderen en ingevallen wangen.

Wenkbrauwen
'Nieuw gezicht': Heel dik, een beetje gebogen en zeer dicht bij elkaar.
Bustillos Beiner: Tijdgenoten van de bevrijder zeggen dat ze vol waren, maar niet bepaald dik. Peru de Lacroix zei dat ze een beetje gebogen waren en Roulin dat ze boogvormig waren. Dat kan het geval zijn omdat Bolívar voortdurend zijn wenkbrauwen optrok, zodat ze gebogen leken te zijn.

Ogen
'Nieuw gezicht': Heel klein en zonder helderheid.
Bustillos Beiner: Volgens al zijn portretten had Bolívar grote ogen die groter lijken door zijn voortdurende gewoonte van het optrekken van zijn wenkbrauwen. Acht van zijn tijdgenoten zeiden dat zijn ogen middelgroot of groot waren, maar geen van hen zei dat ze klein waren. Velen van hen meldden dat zijn ogen helder, levendig en doordringend waren. Die laatste twee kenmerken ontbreken in de nieuwe weergave van het gezicht van Bolívar.

Neus
'Nieuw gezicht': Een beetje kort, breed en misvormd op het niveau van de linker neusvleugel. Vanaf de zijkant bekeken is de neus merkwaardig lang en volledig recht.
Bustillos Beiner: Lange neus volgens Adam, Gosselman en O'Leary, andere mensen gebruikten onder meer uitdrukkingen als 'geproportioneerd' en 'goed gevormd'. Hij had een zeer dunne neusbrug, zoals aangegeven in de portretten van Roulin, Meucci en Espinosa.

Mond
'Nieuw gezicht': De afstand tussen de neus en het einde van de kin is enorm, en kan abnormaal worden genoemd. De bovenlip is prominent ten opzichte van de onderste.
Bustillos Beiner: De onderlip was de meest prominente, zoals beschreven door Peru de Lacroix, en zoals we het kunnen zien in portretten.

Eigendom, bezit en houderschap

Een van de eigenschappen van het recht, is dat aan op het oog normale begrippen vaak een strak omlijnde betekenis wordt gegeven wanneer deze begrippen in een juridisch kader worden gebruikt, daar de kwalificatie van de begrippen van belang zijn voor de juridische consequenties daarvan.

Tekst: **Maarten Willems**

Voorbeelden hiervan zijn de begrippen 'eigenaar', 'bezitter' en 'houder'. Hoewel deze begrippen in het dagelijks spraakgebruik vaak door elkaar worden gebruikt zijn deze begrippen juridisch nauw gedefinieërd en hebben deze begrippen iedereen specifieke betekenis in het recht.
Sta mij toe deze begrippen aan de hand van een voorbeeld nader te bespreken.
Nana gaat vol enthousiasme naar haar yogales en parkeert haar auto op de bewaakte parkeerplaats. In haar enthousiasme vergeet Nana de auto af te sluiten en laat zij de sleutel in de auto.
Bij terugkomst van de yogales merkt Nana dat haar auto niet meer op de parkeerplaats staat.Nana spreekt in paniek de bewaker van de parkeerplaats aan, die echter niet heeft gezien wat er met de auto van Nana is gebeurd.
Na een lange speurtocht te voet treft Nana haar auto uiteindelijk aan bij de bioscoop. Een onbekende meneer zit in de auto. Als Nana de meneer aanspreekt stelt deze eigenaar van de auto te zijn, maar rent desondanks hard weg, daarbij de sleutel van de auto weggooiend.

Een eigenaar van een zaak (hier: de auto) mag met de zaakdoen wat hij wil, zolang daardoor de wet niet wordt overtreden en de eigenaar rekening houdt met de rechten van anderen (Art. 5:1 BWA).
In ons voorbeeld is Nana eigenaar van de auto. De onbekende meneer die Nana in de auto aantreft heeft door het wegnemen van de auto de wet overtreden en kan niet als eigenaar worden aangemerkt.
Een bezitter van een zaak (hier: de auto) heeft een zaak in zijn macht, met de bedoeling om deze macht over de zaak te behouden (Art. 3:107 BWA). Bezit is derhalve een feitelijke toestand. Is een bezitter ervan overtuigd dat hij recht heeft over de macht van de zaak, dan is er sprake van 'bezit te goeder trouw'.
In ons voorbeeld was Nana naast eigenaar van de auto ook bezitter van de auto (te goeder trouw) totdat ze haar auto op de bewaakte parkeerplaats parkeerde.
Op het moment dat Nana de auto aantrof bij de bioscoop was de onbekende meneer bezitter van de auto. Deze had de auto immers in zijn macht en het was zijn bedoeling om de macht over de auto te behouden, als Nana hem niet had aangesproken over haar auto. Deze onbekende meneer was echter niet bezitter te goeder trouw, nu hij in redelijkheid geen aanleiding had om te veronderstellen dat hij recht had over de macht van de auto. De onbekende meneer was derhalve bezitter van de auto 'te kwader trouw'. Hieruit blijkt dat de bezitter van een zaak (hier: de auto) kan veranderen, zonder dat daarmee de eigendom van de zaak overgaat.
De houder van een zaak (hier de auto) heeft een zaak wel in zijn macht, maar heeft niet de bedoeling om de zaak in zijn macht te houden (Art. 3:107e.v.).
In ons voorbeeld was de bewaker van de parkeerplaats houder van de auto nadat Nana de auto had geparkeerd. Hij hield de auto onderzich zonder dat hij op enig moment de bedoeling heeft gehad om de auto in zijn macht te houden. De bewaker zou immers slechts op de auto letten totdat Nana de auto kwam halen na haar yogales. De bewaker is nimmer bezitter van de auto geweest, noch eigenaar.

De onbekende meneer die Nana bij de bioscoop in haar auto aantrof is nimmer houder van de auto geweest, nu het redelijker wijze te verwachten is dat deze meneer de bedoeling had om de auto in zijn macht te houden.
Uit bovenstaand voorbeeld moge blijken dat iemand (zoals Nana) tegelijkertijd zowel eigenaar alsook bezitter van een zaak kan zijn, maar danin geen geval tevens houder van dezelfde zaak kan zijn.
Bijaankomst op de parkeerplaats is Nana eigenaar en bezitter van de auto. Op het moment dat Nana haar auto op de bewaakte parkeerplaats heeft geparkeerd, blijft zij eigenaar van de auto, maar wordt de bewaker houder van de auto.
Het moment dat de onbekende meneer de auto van Nana zonder toestemming van de bewaakte parkeerplaats wegneemt houdt het houderschap over de auto door de bewaker op en wordt de onbekende meneer bezitter van de auto (doch geen eigenaar).
Uit dit simpele voorbeeld moge blijken hoe belangrijk de nuances zijn bij het hanteren van bepaalde juridische begrippenen de implicaties welke verbonden zijn aan het gebruik van deze begrippen.
Voelt u zich derhalve niet bezwaard indien u delen van dit stuk meerdere malen heeft moeten (her)lezen.

Maarten Willems is advocaat bij HBN Law op Aruba

Puzzels.

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL
1 saus, **3** espalier, **8** in prima conditie, **10** onbegroeid, **11** glimmer, **12** bekaf, **15** sterrenbeeld, **18** Bijbelse figuur, **21** Afrikaans land, **23** Afrikaans land, **24** pochet, **25** slurfdier, **26** eet- en drinkpartij, **29** rookgerei, **32** handelsvoorwerp, **36** grassoort, **37** Goudland, **38** wiel, **39** oude naam voor Taiwan, **40** rivier in Polen.

VERTICAAL
1 speelgoed, **2** kunstleer, **3** allee, **4** getal, **5** dierengeluid, **6** grootmoeder, **7** onder voorwaarde dat, **8** Amerikaanse boerderij, **9** rivier in Frankrijk, **13** gejaagd, **14** mannengek, **16** koningin (Fr.), **17** muziekdrama, **19** rivier in Pakistan, **20** Griekse letter, **21** zwarte delfstof, **22** bloeiwijze, **26** snijdend koud, **27** Engelse titel, **28** intact, **29** Griekse letter, **30** nors, **31** middelpunt, **33** rivier (Sp.), **34** in verband met, **35** godin van de dageraad.

1		2	■	3	4		5		6	7	■	8		9
	■	10				■		■	11				■	
	■		■	12		13		14			■		■	
15	16		17		■		■		■	18	19		20	
■		■		■	21				22	■		■		■
23							■	24						
■		■		■	25					■		■		■
26		27		28	■		■		■	29		30		31
	■		■	32	33		34		35		■		■	
	■	36				■		■	37				■	
38			■	39							■	40		

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

A. van Vliet
Siribana 21U
Aruba

Robert Cors
F.D. Rooseveltweg 526
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2 tijdens kantooruren. Bonaire: Shon Ma Carolina, Kaya Nikiboko Noord 18.

Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744.

ZWEEDSE PUZZEL

schaaldier / makker	↓	jongen	↓	item / mond-water	↓	grote bijl	↓	wat betreft / Euro-peaan	↓	lofdicht	↓
→				↓		gewaad / vertegen-woordi-ger	→	↓			
zwevend voertuig		yard / vijand-schap	→		Bijbelse figuur / rivier in Frankrijk	→ ↓				deel van een trap	
→		↓	gezichts-orgaan / visje	→	↓		te zijner tijd / bazige vrouw	→		↓	mannelijk (afk.)
antwoord / bond-genoot-schap	→		↓				↓	behoeftig / gewicht	→		↓
→				hunkeren	→			↓			
aange-stoken	→						kleur	→			

CRYPTOGRAM

		■	1	■	2			
		3					4	
5	■	■		■		■		■
6		7				■		■
	■		■	■	8	9		10
11				12	■		■	
	■		■	13				
	■		■		■		■	
14								

HORIZONTAAL:
3. In dat deel van een gebouw staat de piano (7); **6.** Uitstekende acteur? (6); **8.** Blik om een paard terug te halen (4); **11.** Voorbeeldig beroep (5); **13.** De geur van een rondje dat toegang geeft (5); **14.** Gebied van een kwajongen (6).

VERTICAAL:
1. Het gaat zo zijn gangetje met dit dier (4); **2.** In het oog van een leerling (5); **4.** Telwoord (4); **5.** De stem van een humeurige zanger (7); **7.** sportartikel (6); **9.** Niets dan water voor de bakker (4); **10.** Net een gedraaid kledingstuk; **12.** Tennissers hebben niets aan vreemde genegenheid (4).

WOORDZOEKER

P	A	L	F	R	E	N	I	E	R	H	A	B
A	R	E	T	S	A	M	E	E	W	T	R	S
N	O	B	O	O	M	K	W	E	K	E	R	U
T	M	C	L	U	N	U	E	N	T	K	G	N
A	A	C	U	O	E	M	I	L	J	O	E	N
G	T	N	R	E	U	R	A	N	IJ	S	O	R
O	I	T	R	E	D	S	E	C	N	Z	M	R
N	S	H	U	U	P	I	E	O	E	L	E	D
I	C	S	O	E	O	B	R	O	I	E	T	R
S	H	L	T	O	H	F	E	R	Z	E	R	IJ
T	A	A	R	U	C	C	A	D	F	S	I	F
A	S	A	V	A	R	M	S	I	A	L	E	N
N	E	P	A	G	A	N	I	N	I	A	A	A
B	Y	P	A	S	S	L	P	A	IJ	M	R	T
U	G	I	Z	E	W	N	A	A	O	P	O	D
L	L	L	S	C	H	A	F	T	K	E	E	T

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

AANWEZIG
ACCURAAT
AFZIEN
ALOUD
AMARIL
ANTAGONIST
AROMATISCH
BAHREIN
BEDAARD
BLOUSE
BOOMKWEKER
BYPASS
COORDINAAT
DRIJFNAT
DRINK
FRONSEN
GEOMETRIE
IMMUUN
ISTANBUL
LEESLAMP
MILJOEN
NAGAPEN
NEETOOR
PAGANINI
PALFRENIER
PIJNSCHEUT
PSALTER
RAKELIJZER
REKKE
ROOIEN
SCHAFTKEET
SCHREEUWER
SLAAPPIL
STRONK
TALAAR
TOMAN
TURNPAK
TWEEMASTER

© Sanders Puzzelboeken/160409

SUDOKU

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

LIGHT

		6		3		8		2
3			8				9	
			4		2			1
5				1				
					4	1		3
	7	4						9
4			9		8	2	6	
	9			5		3		
	2	5	6					7

HEAVY

	1						3	
8		4	5				6	
				3				
5		6	3					
								2
				7	2		4	
			4	8				
						9		7
		7	1	6				8

OPLOSSINGEN VORIGE KEER

Light

2	9	3	7	1	8	6	5	4
5	8	6	9	4	3	2	7	1
1	7	4	2	5	6	3	9	8
9	4	1	3	6	2	7	8	5
3	6	5	4	8	7	9	1	2
7	2	8	5	9	1	4	6	3
8	3	9	6	2	5	1	4	7
4	1	2	8	7	9	5	3	6
6	5	7	1	3	4	8	2	9

Heavy

9	7	3	2	1	6	5	4	8
5	2	4	3	9	8	6	1	7
6	8	1	4	5	7	9	3	2
2	9	6	1	4	5	8	7	3
3	5	8	6	7	2	4	9	1
4	1	7	8	3	9	2	5	6
1	6	9	5	8	3	7	2	4
7	4	2	9	6	1	3	8	5
8	3	5	7	2	4	1	6	9

Cryptogram:
Horizontaal: 3. Vrijloop; 6. parket; 8. stem; 11. kroes; 13. paren; 14. karate.
Verticaal: 1. Brok; 2. plots; 4. orde; 5. speknek; 7. rooier; 9. turf; 10. man; 12. spit.
Woordzoeker: GOODWILL

Zweedse puzzel

■	R	■	U	■	M	■	A	■	E	■	N
W	E	L	Z	IJ	N	■	C	O	N	G	E
■	V	■	I	K	■	S	E	P	T	■	K
D	I	A	■	E	S	T	■	A	S	E	■
■	S	C	H	R	I	E	L	■	T	R	I
Z	O	N	E	■	A	L	T	H	O	B	O
■	R	E	G	I	M	E	■	A	F	IJ	N

Prijspuzzel

F	O	R	U	M	■	D	■	S	■	H	A	D	E	S
L	■	■	N	A	B	R	U	L	L	E	N	■	■	E
I	■	R	I	F	■	A	L	E	■	G	O	D	■	K
T	W	E	E	■	G	A	M	M	A	■	A	A	L	T
S	■	C	■	A	R	D	■	P	O	P	■	M	■	E
■	C	H	I	L	I	■	■	■	R	O	E	S	T	■
T	■	T	■	K	L	M	■	A	T	E	■	P	■	K
R	O	O	D	■	L	E	P	R	A	■	M	E	M	O
O	■	P	U	T	■	U	R	I	■	T	A	L	■	L
E	■	■	M	A	S	T	O	D	O	N	T	■	■	E
P	U	M	P	S	■	E	■	E	■	V	E	L	E	N

Australië

Een eiland met vele kleuren, geuren en gezichten. Curaçao is de ultieme mix van diversiteit in cultuur en de cijfers bevestigen dit. In meer dan 140 verschillende landen zijn er mensen die op Curaçao wonen geboren. Mensen met allemaal hun eigen gewoontes, tradities en verhalen. Vandaag maken we kennis met de Australische Katy Branum. Zij kwam drie jaar geleden naar Curaçao samen met haar man die een baan in Curaçao kreeg.

Tekst: **Judice Ledeboer** Foto: **Ken Wong**

Hoe is jouw Curaçaoverhaal begonnen?

Toen mijn man twijfelde toen hem een baan werd aangeboden in Curaçao zei ik tegen hem: "Als je oud bent en je vertelt verhalen over de goede oude tijd, dan zeg je: ik had een echte baan in het Caribisch Gebied kunnen hebben." Er zijn dingen waar je 'ja' tegen moet zeggen. Hij zei ' ja' en nu wonen we hier alweer drie jaar.

Heb je je doel bereikt?

Ja, ik denk het wel. Het heeft te maken met de manier waarop je omgaat met veranderingen. Toen wij hier naartoe kwamen heb ik mijn baan in de communicatie opgegeven. Ik ontdekte nieuwe dingen over mezelf. Ik heb het gevoel dat er een soort 'ontwaken' heeft plaatsgevonden. Ik doe nu veel vrijwilligerswerk. Ik ben voorzitter van de Britannic Club of Curaçao. En ik doe alles wat ik altijd al heb willen doen. Ik rijd paard, schilder en ik doe yoga en meditatie. Het eiland voedt me. Hier kun je alles doen wat je wilt. Wil je zwemmen, we hebben de zee. Wil je cultuur, we hebben diverse musea en het mooie centrum met alle cultuur, wil je studeren, we hebben een universiteit.

Wat mis je uit je eigen land?

Ik mis de 'vegemite sandwich' (vegemite is een soort marmite, ontwikkeld in Australië red.) en de 'drive thru bottle shop'. Ik mis mijn familie en vrienden niet, want ik heb er geen zin in om me bezig te houden met de plek waar ik woonde. Ik geniet van mijn nieuwe ervaringen en ik kan mijn kennis ook hier kwijt. Ik ben gewend om nieuwe vrienden te maken omdat ik al op zoveel verschillende plekken gewoond heb. Hier heb ik al zoveel mensen ontmoet. Vanuit de hele wereld. Het is wat dat betreft een bijzonder eiland. Er is een boek in ieder mens en dat zie ik hier heel duidelijk. De mensen hebben fascinerende achtergronden en ik ben heel dankbaar dat ik dat mag meemaken. Ik vind de mensen hier heel krachtig. Ze inspireren me.

Wat zijn de grootste verschillen en overeenkomsten tussen Curaçao en jouw eigen land?

Het grootste verschil is de grootte. Een overeenkomst is de liefde voor het buitenleven. Het leven speelt zich voor velen ook buiten af. Samen zijn met vrienden, barbecuen op het strand. Dit is een verrassende overeenkomst, want zo leven we in Australië ook. Altijd buiten.

Wat is jouw wens voor de toekomst van Curaçao?

Ik wens het eiland voorspoed, net zoals Singapore zich heeft ontwikkeld. Zowel Singapore als Curaçao hebben een heel strategische ligging. Singapore ligt centraal in Azië, Curaçao ligt centraal ten opzichte van Noord-en Zuid Amerika en Europa. Singapore heeft geen natuurlijke grondstoffen en Curaçao ook niet en Singapore is een land van migranten en dat is Curaçao ook. Singapore is nog jong. Het is pas 50 jaar onafhankelijk. Curaçao is ook jong. Er is nog veel te doen. Ik zou de Engelse taal graag willen promoten. Men is bang om de lokale identiteit te verliezen, maar wat een onzin. Als je mogelijkheden voor de nieuwe generatie wil vergroten moet je aandacht hebben voor talen, ook buitenlandse. De mensen zouden moeten leren hoe ze moeten leven in 'dushi Korsou'. Respecteer de mensen, respecteer het eiland. Er zou meer structuur bij de overheid moeten komen. En er moet meer passie zijn voor het milieu. De mensen van Curaçao moeten ooit herkend worden als de gelukkigste mensen ter wereld.